

Förslag till handlingsprogram för bevarande av de nationella minoritetsspråken finska, jiddisch, meänkieli och romska

Remiss från Kulturdepartementet

Remisstid den 19 mars 2021

Borgarrådsberedningen föreslår att kommunstyrelsen beslutar följande.
Remissen besvaras med hänvisning till vad som sägs i stadens promemoria.

Föredragande borgarrådet Katarina Luhr anför följande.

Ärendet

Sveriges fem nationella minoriteter är samer, sverigefinnar, tornedalingar, judar och romer. De nationella minoritetsspråken är samiska, finska, meänkieli, jiddisch och romska. Enligt språklagen (SFS 2009:600) är svenska huvudspråk i Sverige, det språk myndigheter arbetar på och det språk lagar och förordningar är utfärdade på. Men språklagen innebär också att det allmänna ska skydda och främja de nationella minoritetsspråken och att den som tillhör en nationell minoritet ska få möjlighet att lära sig, utveckla och använda sitt nationella minoritetsspråk.

I januari 2019 skärptes lagstiftningen i syfte att stärka det grundläggande skyddet för de nationella minoriteternas språk och kultur. Rättigheter integrerades även i andra lagar, bland annat flyttades paragrafer om rätten till förskola och äldrevård på minoritetsspråk från minoritetslagen till skollagen respektive socialtjänstlagen.

I juni 2019 fick Institutet för språk och folkminnen (Isof) i uppdrag av regeringen att ta fram ett långsiktigt och samlat handlingsprogram för bevarande av de nationella minoritetsspråken finska, jiddisch, meänkieli och romska. Handlingsprogrammets syfte är att främja möjligheten för de nationella minoritetsspråken att revitaliseras och fortleva som levande språk i Sverige. I handlingsprogrammet presenteras förslag i sex tematiska kapitel med fokus på kunskapshöjning, stödstrukturer, en obruten utbildningskedja, livslångt lärande, synergier mellan språk och kultur samt språkteknologi.

Kulturdepartementet har remitterat ärendet till bland annat Stockholms stad för yttrande.

Beredning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, arbetsmarknadsnämnden, kulturnämnden, socialnämnden, utbildningsnämnden, äldrenämnden, Bromma stadsdelsnämnd, Kungsholmens stadsdelsnämnd, Hägersten-Älvsjö stadsdelsnämnd, Finska Föreningen i Stockholm, Judiska församlingen i Stockholm, Judiska

ungdomsförbundet, Romano Paso, Romer i Samhället, Sverigefinska ungdomsförbundet och Tornedalingar i Stockholm.

På grund av den korta remisstiden har kulturförvaltningen och äldreförvaltningen besvarat remissen genom kontorsyttranden.

Judiska ungdomsförbundet, Romano Paso, Romer i Samhället, Sverigefinska ungdomsförbundet och Tornedalingar i Stockholm har inte inkommit med svar.

Stadsledningskontoret anser att många av handlingsprogrammets förslag kan leda till bättre bevarande av de nationella minoritetsspråken. Kontoret instämmer i vikten av en obruten utbildningskedja, från förskola till högre utbildning och forskning, i synnerhet ett samlat nationellt grepp för att utbilda fler lärare i de nationella minoritetsspråken. Kontoret instämmer även i att effekten av arbetet med nuvarande förvaltningsområden behöver utvärderas innan det kan bli aktuellt att ansöka om att bli förvaltningsområde för fler minoritetsspråk.

Arbetsmarknadsnämnden är särskilt positiv till förslagen kring ett samlat informations- och utbildningsmaterial samt om ett samlat grepp kring tolknings- och översättningstjänster. Nämnden är också positiv till förslaget att uppmuntra till att erbjuda minoritetsspråk inom yrkesvuxenutbildning. Nämnden ser även ett värde av insatser för att stärka minoritetsspråken direkt riktade mot målgruppen.

Kulturförvaltningen ställer sig bakom handlingsprogrammets övergripande syfte och ser positivt på att ansvaret för en sammanhållen uppföljning av handlingsprogrammet läggs på statlig nivå. Därutöver lämnar förvaltningen ett antal specifika kommentarer på några av åtgärdsförslagen.

Socialnämnden instämmer i utredningens konstaterande om att minoritetspolitiken har svårt att slå igenom utanför förvaltningsområdena och ser positivt på utredningens förslag att även romska och jiddisch bör ingå som förvaltningsområden.

Utbildningsnämnden ställer sig i huvudsak positiv till förslaget men påpekar att det kommer att innebära utmaningar för rekrytering av modersmållärare och pedagoger, vilket behöver adresseras genom samverkan på nationell nivå.

Äldreförvaltningen ser vikten av de nationella minoritetsspråkens revitalisering och anser att även personal inom äldreomsorgen behöver prioriteras när det kommer till yrkesvuxenutbildning inom de berörda nationella minoritetsspråken för att säkerställa tillgången till personal med rätt kompetens.

Bromma stadsdelsnämnd stödjer förslaget om att ta fram en webbutbildning om nationella minoriteters rättigheter för tjänstepersoner inom den offentliga sektorn och har i övrigt inga synpunkter på förslaget.

Kungsholmens stadsdelsnämnd delar Isofs skrivning gällande att kunskapsnivån om minoriteter och minoritetsspråken i regel är låg i samhället och behöver höjas och välkomnar därför ett samlat informationsmaterial och webbutbildning kring området. Nämnden välkomnar även förslagen kring ett samlat grepp kring tolknings- och översättningstjänster.

Hägersten-Älvsjö stadsdelsnämnd instämmer i att det finns en brist på kunskap om de nationella minoriteterna och minoritetsspråken inom den offentliga sektorn och stödjer förslaget om att ta fram en webbutbildning för tjänstepersoner inom den offentliga sektorn.

Finska föreningen i Stockholm anser att språkrevitaliserande åtgärder bör prioriteras högt och menar bland annat att ett språkresurscentrum för de nationella

minoritetsspråken bör inrättas på lokalnivå. Därutöver lämnar föreningen detaljerade synpunkter på flera av åtgärdsförslagen.

Judiska församlingen i Stockholm instämmer i att minoritetsspråken har stora revitaliseringsbehov men önskar en nyansering av problembilden för respektive minoritetsgrupp- och språk. Församlingen avstyrker förslaget om förvaltningsområden för jiddisch och föreslår i stället en strategi för stärkande av judiskt liv, med utökat stöd till befintliga judiska infrastrukturer och judisk kultur. Därutöver lämnar församlingen detaljerade synpunkter på flera av åtgärdsförslagen.

Mina synpunkter

Stockholms stad ingår i förvaltningsområde för finska sedan år 2010, och sedan februari 2019 för samiska och meänkieli. Staden har ett pågående arbete med att utveckla våra verksamheter för att säkerställa de nationella minoriteternas rättigheter, utifrån minoritetslagstiftningen, stadens riktlinjer för de nationella minoriteternas rättigheter samt stadens Strategi för romsk inkludering som båda antogs år 2018.

I arbetet med att säkerställa de nationella minoriteternas rättigheter är frågan om språket, som uttryck för kulturell identitet och nyckel till ett kulturarv, central. Att säkerställa de nationella minoriteternas rätt att få tillgång till, behålla, utöva och utveckla sitt språk och sin kulturella identitet handlar på kommunal nivå om att bland annat kunna erbjuda förskola, äldreomsorg och modersmålsundervisning på de nationella minoritetsspråken. Bristen på personal som kan minoritetsspråken påverkar negativt stadens möjligheter att leva upp till minoritetslagens krav och är därför ett angeläget utvecklingsområde.

Därför välkomnar jag förslaget till handlingsprogram från Institutet för språk och folkminnen, och i synnerhet de initiativ som kommer att bidra till en mer långsiktig och hållbar lösning för exempelvis kommuners behov av kompetensförsörjning av personal. Språkcentra på kommunal nivå kan även bli ett viktigt stöd för kommunens arbete med att säkerställa de nationella minoriteternas rättigheter, exempelvis genom kompetensförsörjning samt kompetensutveckling för modersmåls lärare, men även genom att stärka samverkan med andra aktörer.

Inom minoritetspolitiken är det särskilt angeläget med fokus på barn och unga. Att stärka barn och ungas rätt till sin kultur, sitt språk och sitt kulturarv handlar om att möjliggöra för dem att ha makt över sin identitet och vara den som de vill vara. Att säkerställa tillgången till undervisning av god kvalitet är viktigt för att nationella minoritetsspråk ska förbli levande språk. Fjärrundervisningen är ett bra tillfälligt eller kompletterande alternativ vid brist på kompetent personal, men det fungerar inte för alla, exempelvis små barn och barn med särskilda behov. Målet måste vara att erbjuda tillräckligt många timmars undervisning så att det möjliggör rekryteringen av behöriga lärare som kan möta barn och unga fysiskt.

Vad gäller förslagen om att inrätta förvaltningsområden för jiddisch respektive romska vill jag lyfta minoriteternas respektive representanters synpunkter.

Den judiska minoritetens representanter i Stockholm understryker jiddischs särskilda status som språk, som absolut behöver revitaliseras men som har varierande betydelse för olika personer med judisk bakgrunds relation till sin judiska identitet. De lyfter även att principen med ett förvaltningsområde vilar på att personer som anser sig tillhöra en minoritet ger sig till känna öppet, vilket kan vara ett problem givet hot- och hatbilden som finns gentemot den judiska minoriteten. Den judiska

församlingen i Stockholm avstryker förslaget om att inrätta förvaltningsområden för jiddisch och anser att ett mer angeläget sätt att säkerställa judars rätt till sin kultur och särskilda rättigheter i stället vore att genomföra en strategisk satsning på judiskt liv genom att stärka den existerande judiska infrastrukturen. Jag stödjer helt deras synpunkter och vill hänvisa till deras utförliga remissvar.

Representanter från den romska minoriteten i Stockholm har vid ett samråd som arrangerades av staden den 22 februari 2021 ställt sig mycket positiva till konceptet förvaltningsområde för de romska varieteterna, som de anser skulle stärka minoritetens tillgång till sitt språk och sin kultur och bidra till en ökad likvärdighet i arbetet med de olika nationella minoritetsspråken. Representanter från den romska minoriteten i Stockholm ville dock betona vikten av att den modell som i så fall tas fram utformas i nära samråd med den romska minoriteten själv, både vad gäller benämningen och innehållet. Jag stödjer till fullo deras ståndpunkter.

De konkreta förslag till förvaltningsområden som föreligger är rimliga utifrån det vi idag vet om personer som identifierar sig som tillhörande en minoritet i respektive kommun. Men vi vet också att många personer med romsk bakgrund inte vågar berätta öppet om det på grund av det allt hårdnande samhällsklimatet och den tyvärr befogade risken att bli utsatt för diskriminering, hot, hat och trakasserier. Ändå måste samtliga personer som identifierar sig som tillhörande någon eller flera av de nationella minoriteterna få tillgång till sina rättigheter, över hela landet. Därför vore det bra om även kommuner norr om Stockholm fanns med i förslaget bland de som föreslås kunna bli förvaltningsområde för romska.

Jag anser att det är särskilt positivt att vikten av ett obrutet och livslångt lärande lyfts bland handlingsprogrammets åtgärdsförslag. Att stärka barn och ungas rätt till sin kultur, sitt språk och sitt kulturarv, och säkerställa att de har tillgång till en undervisning av god kvalitet är viktigt för att nationella minoritetsspråken ska förbli levande språk. Där vill jag också lyfta vikten av att främja både utövande och produktion av kultur på de nationella minoritetsspråken, i synnerhet för barn och unga, men även för övriga åldersgrupper.

I övrigt hänvisar jag till stadens interna remissinstansers svar.

Jag föreslår att borgarrådsberedningen föreslår att kommunstyrelsen beslutar följande.

Remissen besvaras med hänvisning till vad som sägs i stadens promemoria.

Stockholm den 10 mars 2021

KATARINA LUHR

Bilagor

1. Reservationer m.m.
2. Remissen Institutet för språk och folkminnets *Förslag till handlingsprogram för bevarande av de nationella minoritetsspråken.*

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Remissammanställning

Ärendet

Institutet för språk och folkminnen (Isof) fick i juni 2019 i uppdrag av regeringen att utarbeta förslag till ett långsiktigt och samlat handlingsprogram för bevarande av de nationella minoritetsspråken finska, jiddisch, meänkieli och romani chib.

Programmets syfte är att främja möjligheten för de nationella minoritetsspråken att revitaliseras och fortleva som levande språk i Sverige.

Handlingsprogrammet är framtaget i samråd med de nationella minoriteterna; myndigheter som Länsstyrelsen i Stockholms län, Skolverket, Kulturrådet, Sveriges kommuner och regioner (SKR) samt de lärosäten som har särskilt ansvar för finska, jiddisch, meänkieli och romska. En kontinuerlig dialog har också förts med Sametinget som parallellt arbetat med att ta fram ett handlingsprogram för de samiska språkens bevarande. Vissa förslag som läggs fram är gemensamma för Sametinget och Isof.

Handlingsprogrammet täcker olika samhällsområden som identifierats som centrala för revitaliseringen av de nationella minoritetsspråken, i följande sex tematiska kapitel:

1. En ökad medvetenhet och kunskap om de nationella minoriteterna och minoritetsspråken – både i samhället och den offentliga sektorn, samt inrättande av förvaltningsområde för jiddisch och romani.
2. Etablering av språkcentrum för finska, jiddisch, meänkieli och romska, inrättande av språkresurscentrum på kommunal eller regional nivå; bidrag till revitalisering och höjda anslag för språkvård.
3. En obruten utbildningskedja från förskola till högskola, insatser kring lärarutbildningar, läromedel.
4. Möjligheter till livslångt lärande av minoritetsspråk inom folkbildning och yrkesliv.
5. Språk och kultur som ömsesidiga språngbrädor till varandra.
6. Språkteknologisk innovation och digitalisering.

I arbetet med att identifiera problemområden har utredningen konstaterat att de behov av åtgärder som formulerats i samråd med minoriteterna och myndigheter i de flesta fall är gemensamma för flera eller samtliga nationella minoritetsspråk.

Handlingsprogrammet består av förslag till åtgärder som kan utföras på kort eller på lång sikt. En del insatser är tydligt avgränsade och detaljerade och bör kunna beslutas och implementeras direkt. Andra förslag är mer omfattande och kräver längre tid att förverkliga eftersom de förutsätter att andra åtgärder redan har genomförts.

Det första kapitlet i handlingsprogrammet innehåller förslag som syftar till att öka allmänhetens och myndigheters medvetenhet och kunskap om de nationella minoriteterna och minoritetsspråken.

En informationsportal med samlad information om de nationella minoriteterna och minoritetsspråken tas fram, drivs och utvecklas av den myndighet som av regeringen får informationsuppdraget om minoritetslagen. Kopplat till detta föreslås även att en webbutbildning för offentligtanställda tas fram, samt uppföljning av

antalet talare av de nationella minoritetsspråken. Vidare föreslås att förvaltningsområden för jiddisch och romska etableras enligt nuvarande modell för statsbidrag, i syfte att höja medvetenheten, tydliggöra myndigheternas ansvar samt få igång lokala revitaliseringsinsatser för jiddisch och romska. I handlingsprogrammet lyfts även att effekterna av modellen med nya förvaltningsområden bör följas upp och utvärderas och att om resultatet är gott kan beslut tas om frivillig anslutning, enligt det system som nu gäller för finska, meänkieli och samiska. Kapitel två ger förslag på hur det praktiska revitaliseringsarbetet kan organiseras. Ett nationellt språkcentrum föreslås etableras för finska, jiddisch, meänkieli och romska. Utöver det nationella språkcentrumet föreslås även inrättande av språkresurscentrum på kommunal eller regional nivå. Utvalda kommuner, kommunala samverkansorgan eller regioner tilldelas efter ansökan statliga medel för att etablera och driva språkresurscentrum på lokal eller regional nivå.

Det tredje kapitlet uppehåller sig vid utbildningssektorn, från förskola till universitet och beskriver vilka insatser som anses lämpliga för olika stadier. Bland annat föreslås här att utbildning i förskoleklass för elever som tillhör någon av de nationella minoriteterna ska omfatta nationella minoritetsspråk, samt att denna rättighet förs in i skollagen. Vidare föreslås att nationellt minoritetsspråk blir nytt ämne i grundskolan och ges både som nybörjarspråk och för redan etablerade talare, samt att ämnet nationellt minoritetsspråk regleras i timplan till minst tre timmar i veckan. För gymnasiet föreslås att de nationella minoritetsspråken införs som valmöjlighet till övriga moderna språk steg 1-7, även som nybörjarspråk och ges en timplan med två-tre timmar i veckan.

Kapitel fyra tar upp folkbildning och det livslånga lärandet. Målet med folkbildningen ska vara språkbärares möjligheter att delta i kortare språkkurser och aktiviteter med anknytning till språken.

Kapitel fem ger förslag inom kulturområdet, inklusive medier och public service samt möjligheten för föräldrar som tillhör en nationell minoritet att via Bokstart få tillgång till verktyg för att föra språket vidare till sina barn, medan det avslutande sjätte kapitlet handlar om de nationella minoritetsspråken i det digitala samhället.

Beredning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, arbetsmarknadsnämnden, kulturnämnden, socialnämnden, utbildningsnämnden, äldrenämnden, Bromma stadsdelsnämnd, Kungsholmens stadsdelsnämnd, Hägersten-Älvsjö stadsdelsnämnd, Finska Föreningen i Stockholm, Judiska församlingen i Stockholm, Judiska ungdomsförbundet, Romano Paso, Romer i Samhället, Sverigefinska ungdomsförbundet och Tornedalingar i Stockholm.

På grund av den korta remisstiden har kulturnämnden och äldrenämnden besvarat remissen genom kontorsyttranden.

Judiska ungdomsförbundet, Romano Paso, Romer i Samhället, Sverigefinska ungdomsförbundet och Tornedalingar i Stockholm har inte inkommit med svar.

Stadsledningskontoret

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande daterat den 20 januari 2021 har i huvudsak följande lydelse.

Institutet för språk och folkminnen har i sitt handlingsprogram identifierat problem, formulerat målbilder och föreslagit åtgärder för den fortsatta minoritetspolitiken. Stadsledningskontoret ser positivt på intentionerna bakom handlingsprogrammet, och anser att många av dess förslag kan leda till bättre bevarande av de nationella minoritetsspråken. Vissa bedöms dock medföra stora utmaningar för staden. Stadsledningskontoret instämmer kring vikten av en obruten utbildningskedja, från förskola till högre utbildning och forskning, i synnerhet ett samlat nationellt grepp för att utbilda fler lärare i de nationella minoritetsspråken. Samtidigt konstaterar stadsledningskontoret att vissa av de föreslagna åtgärderna, som ett tredubblat antal modersmålstimmar, är svåra att uppfylla innan handlingsprogrammets mer långsiktiga nationella mål om ett ökat antal minoritetsspråkiga lärare gett resultat.

Stadsledningskontoret instämmer även i handlingsprogrammets slutsatser kring revitalisering – att skolan inte ensam kan revitalisera ett språk, utan att hemmet och det övriga samhället spelar avgörande roller. Utifrån detta perspektiv har språkkurser för föräldrar och andra vuxna inom exempelvis folkbildningen potential att stärka barn och ungas erövrande av minoritetsspråket och bidra till intergenerationella synergieffekter.

Vad gäller förslagen om nya förvaltningsområden framförde stadens judiska samrådsgrupp den 5 februari 2021 att man inte vill ingå i ett förvaltningsområde för jiddisch. I stället prioriterar man stöd till säkerhet, arbete mot antisemitism och annat stöd till befintlig judisk infrastruktur. I enlighet med deras önskemål ställer sig stadsledningskontoret avvisande till förslaget om förvaltningsområde på jiddisch, till förmån för andra åtgärder som prioriteras högre av den judiska minoriteten.

År 2019 gick Stockholms stad från att vara förvaltningsområde för finska till att vara det för finska, samiska och meänkieli. Detta arbete är under utveckling och stadsledningskontoret instämmer utifrån detta med handlingsprogrammets förslag om att effekten av arbetet med nuvarande förvaltningsområden behöver utvärderas innan det kan bli aktuellt med ansökan om att bli förvaltningsområde för fler minoritetsspråk. Vad gäller den romska minoriteten arbetar staden vidare i samråd med minoriteten utifrån den strategi för romsk inkludering som antogs av kommunfullmäktige 2018. Ett exempel på detta är att utbildningsförvaltningen har en projektledare med romsk språk- och kulturkompetens vars huvuduppdrag är att bidra till att fler romska elever deltar i modersmålsundervisning.

Arbetsmarknadsnämnden

Arbetsmarknadsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 9 februari 2021 att hänvisa till förvaltningens tjänsteutlåtande som sitt yttrande över remissen.

Särskilt uttalande gjordes av Salar Rashid m.fl. (S) och Rashid Mohammed (V), *bilaga 1*.

Ersätтарыttrande gjordes av Farida al-Abani (Fi) som instämde med det gemensamma särskilda uttalande av Salar Rashid m.fl. (S) och Rashid Mohammed (V).

Arbetsmarknadsförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 28 januari 2021 har i huvudsak följande lydelse.

Arbetsmarknadsförvaltningen välkomnar förslaget om handlingsprogram för bevarande av de nationella minoritetsspråken och ser programmet som ett stöd för att uppfylla de nationella minoritetspolitiska målen kring språklig och kulturell identitet.

Flertalet av de förslag till åtgärder som föreslås i handlingsprogrammet berör inte arbetsmarknadsnämndens uppdrag direkt varför förvaltningen huvudsakligen kommenterar de delar av handlingsprogrammet som berör eller bedöms få konsekvenser för arbetsmarknadsnämndens uppdrag.

Arbetsmarknadsförvaltningen delar Institutet för språk och folkminnets (Isf) skrivning gällande att kunskapsnivån om minoriteter och minoritetsspråken i regel är låg i samhället och behöver höjas; särskilt bland offentlighetsanställda. Förvaltningen välkomnar därför ett samlat informationsmaterial och webbutbildning kring området. Förvaltningen välkomnar även förslagen kring ett samlat grepp kring tolknings- och översättningstjänster då det är en viktig del i kommunikationen med minoriteterna. Arbetsmarknadsförvaltningen utbildar idag förvaltningens medarbetare kring nationell minoritetslagstiftning med ett särskilt fokus på romsk inkludering. Utbildningen är framtagen med hjälp av material från länsstyrelsen Stockholm och socialstyrelsen och utförs av förvaltningens brobyggare. Ett framtaget, nationellt, enhetligt material skulle underlätta uppbyggnaden av ett lokalt material. Utifrån gällande nationella mål är arbetsmarknadsförvaltningen positiv till förslaget om fortsatt utredning gällande om förvaltningsområden för jiddisch och romska ska etableras enligt nuvarande modell för statsbidrag.

Många av åtgärdsförslagen i programmet är riktade mot verksamheter som berör barn och unga som har en nyckelroll i revitaliseringen av språken. Dessa åtgärder berör arbetsmarknadsförvaltningen indirekt och är en förutsättning för att förvaltningen ska kunna ta vid och bedriva sina uppdrag inom området.

Arbetsmarknadsförvaltningen ser positivt på att handlingsprogrammet uppmuntrar att erbjuda minoritetsspråk inom yrkesvuxenutbildning. Dock har arbetsmarknadsförvaltningen uppmärksammat, bland annat genom statliga utredningar att det råder stor brist på legitimerade och behöriga modersmåls lärare, vilket i sin tur lett till undantag på krav och legitimation (SOU 2019:18) och ser därmed en svårighet med att implementera förslaget. Flertalet av förslagen i programmet är omfattande och kräver vidare utredning och resurser. Utifrån arbetsmarknadsförvaltningens arbete med romsk inkludering ser förvaltningen även ett värde av mindre insatser för att stärka minoritetsspråken direkt riktade mot målgruppen.

Kulturförvaltningen

Kulturförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 5 februari 2021 har i huvudsak följande lydelse.

Kulturförvaltningen ställer sig bakom handlingsprogrammets övergripande syfte. Att främja de nationella minoritetsspråken är en prioriterad fråga inom kulturförvaltningen. Detta i enlighet med den svenska minoritetspolitiken. Att kunna delta aktivt i kulturella aktiviteter, eller ta del av ett kulturutbud, stärker både språk och individ. Förvaltningen vill här kommentera några av handlingsprogrammets åtgärdsförslag med särskilt stor bäring på förvaltningens verksamhet och uppdrag.

Avsnitt 5.1 Språkstöd och bokstart

Kulturrådets nationella satsning Bokstart har som syfte att stimulera språkutvecklingen hos barn i åldrarna noll till tre år samt skapa ett intresse för böcker och läsande. Stockholms stadsbibliotek arbetar med frågan på ett annat sätt, genom barnens första bok och stadsdelarnas Barnavårdscentraler, BVC. SSB ser dock positivt på möjligheter att Bokstart kan utvecklas till att omfatta de nationella minoritetsspråken.

Avsnitt 5.2 Produktion av litteratur

Stockholms stadsbibliotek instämmer i att det finns behov av nyskriven litteratur på de olika nationella minoritetsspråken i olika genrer, även lättläst och digitala format. Även tillgänglighetsförändringar av litteratur bör stödjas, och regelverket för inköp i relation till minoritetsspråken ses över. Internationella kontakter med förlag utanför Sverige bör ges en plattform så att alla folkbibliotek i Sverige kan få en överblick och göra inköp.

Avsnitt 5.3 Resursbibliotek

Stockholms stadsbibliotek är positiva till de förslag som Kungliga biblioteket lämnat för utveckling av resursbibliotek och ser vinster med att dessa kan ge ett kvalitetssäkrat stöd (katalogisering, inköp, distribution, pedagogik m.m.) avseende arbetet med att främja de nationella minoriteternas rätt till språk och flerkulturella identiteter.

Avsnitt 5.4 Scenkonst, musik, bild- och formkonst

Kulturskolan är positiv till förslaget att de nationella minoriteterna prioriteras bland de ansökningar som görs inom ramen för kulturskolebidraget. I förslaget ska ansökningar med verksamhet i samverkan med minoritetsaktörer även prioriteras. Förvaltningen ser dock att förslaget kan få negativa effekter på möjligheten att söka bidraget på mindre orter om det inte finns samverkansparter i närheten. Förvaltningen föreslår istället att ansökningar för verksamhet i samverkan med minoritetsgrupper ska beaktas särskilt eller viktas upp på något sätt.

Uppföljning

Förvaltningen ser positivt på att ansvaret för en sammanhållen uppföljning av handlingsprogrammet läggs på statlig nivå. Detta är viktigt för att kunna följa handlingsprogrammets samlade inverkan på de nationella minoritetspolitiska målen.

Socialnämnden

Socialnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 26 januari 2021 att godkänna förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Särskilt uttalande gjordes av Alexandra Mattsson Åkerström m.fl. (V) och Karin Gustafsson m.fl. (S), *bilaga 1*.

Ersättaryttrande gjordes av Anna Rantala Bonnier (Fi) som instämde med det gemensamma särskilda uttalande av Alexandra Mattson Åkerström m.fl. (V) och Karin Gustafsson m.fl. (S).

Socialförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 21 december 2020 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen anser att flera av förslagen som lämnas i handlingsprogrammet kan leda till bättre bevarande av de nationella minoritetsspråken. Förvaltningen ser särskilt positivt på utredningens arbete med workshops för att fånga in respektive målgrupps kunskap och önskemål vilket förhoppningsvis innebär att förslagen är förankrade och genomförbara. Förslaget om att via kommunöverskridande samarbete anordna modersmålsundervisning via fjärrundervisningen tror förvaltningen kan underlätta för kommuner och andra huvudmän som har brist på lärare i de nationella minoritetsspråken.

I utredningen konstateras att antalet kommuner som frivilligt anslutit sig till ett förvaltningsområde, det vill säga ett område där finsk-, meänkieli- eller samisktalande har särskilt starka rättigheter att använda sina språk, under de tio senaste åren ökat stadigt. En slutsats som framkommit hos både uppföljningsmyndigheter och i statliga utredningar är dock att minoritetspolitiken inte lyckats nå ut i hela landet och därför inte i tillräckligt hög grad gynnat samtliga fem nationella minoritetsspråk och dess talare. Minoritetspolitiken har alltså inte helt slagit igenom utanför förvaltningsområdena.

Konsekvensen är att få kommuner genomför några insatser för de språk som inte har särskilda förvaltningsområden, de så kallade icke-territoriella språken jiddisch och romska. Detta gäller både de kommuner som tillhör ett förvaltningsområde för finska, meänkieli eller samiska och de som inte gör det. Kommuner och regioner som inte tillhör något förvaltningsområde genomför överlag få insatser, vilket missgynnar samtliga fem språk. Utredningen föreslår i och med detta att även jiddisch och romska bör ingå i förvaltningsområden och några förslag på kommuner som detta skulle kunna starta i ges. Förvaltningen ställer sig bakom förslaget och instämmer i förslaget att förvaltningsområdena utses tillsammans med minoritetsgrupperna. Förvaltningen vill dock framhålla vikten av att

även kommuner norr om Stockholm finns med i diskussionerna kring förvaltningsområden för att skapa en bättre balans.

Utbildningsnämnden

Utbildningsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 21 januari 2021 att godkänna förvaltningens tjänsteutlåtande och överlämna det till kommunstyrelsen som svar på remissen.

Utbildningsförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 7 januari 2021 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen ställer sig i huvudsak positiv till intentionerna bakom förslagen som läggs fram av Institutet för språk och folkminnen, men konstaterar samtidigt att de föreslagna åtgärderna innebär stora utmaningar för kommunerna.

Förvaltningen välkomnar de förslag som presenteras i det fortsatta arbetet med att revitalisera de nationella minoritetsspråken finska, jiddisch, meänkieli och romska och att språkvårdsansvaret fortsatt bedrivs i statlig regi och i samråd med minoritetsgrupperna bland annat. Förvaltningen ställer sig även positiv till en riktad utbildningsinsats till offentliganställda.

Förvaltningen kan samtidigt konstatera att flera av de föreslagna åtgärderna som rör förskolan och skolan innebär stora utmaningar för de kommunala verksamheterna. Även om förvaltningen ställer sig positiv till intentionerna så är det ett obestridligt faktum att det redan idag är svårt att rekrytera modersmåls lärare och pedagoger med kompetens i nationella minoritetsspråk. Tillgången till modersmåls lärare och minoritetsspråkstalande pedagoger är en fortsatt utmaning för stadens förskolor och skolor. Om rätten till modersmålsundervisning utökas till att omfatta också förskoleklassen och antalet timmar utökas till minst tre per vecka försvåras situationen ytterligare. Tillgången till personal med dessa kompetenser är inte något som kan lösas lokalt i Stockholm. Det är en fråga som måste diskuteras vidare i samverkan på nationell nivå i linje med så som det beskrivs i handlingsprogrammet.

Äldreförvaltningen

Äldreförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 25 januari 2021 har i huvudsak följande lydelse.

Äldreförvaltningen ser vikten av de nationella minoritetsspråkens revitalisering i minoritetslagens anda. En del av handlingsprogrammets förslag kan underlätta för kommuners minoritetsarbete överlag eller gynna äldreomsorg på nationella minoritetsspråk även om programmet inte direkt prioriterar insatser inom äldreomsorg.

Enligt äldreförvaltningen kan insatserna om att öka kunskap om nationella minoriteter hos majoritetsbefolkningen och framför allt hos de anställda inom offentlig sektor gynna både minoriteterna och kommunerna. Förslaget om en lättillgänglig digital informationsportal och webbutbildning som är öppen för alla kommer att underlätta spridningen av informationen om nationella minoriteters rättigheter.

Handlingsprogrammet föreslår även insatser för att säkerställa möjlighet till tolk- och översätтарыtutbildning samt till yrkesvuxenutbildning inom de berörda nationella minoritetsspråken. Förslaget avser i första hand personer inom omsorgsyrken, särskilt inom omsorg mot barn och unga. Äldreförvaltningen ser språkutbildningarna kopplade till omsorgsyrken som ett led i att säkerställa tillgången till personal med kompetens i minoritetsspråk men ser gärna att även personal inom äldreomsorgen prioriteras.

Äldreförvaltningen vill särskilt framhålla att brist på personal med adekvat språkkompetens kan bli ett reellt hinder för de äldres rätt att få äldreomsorg på sitt minoritetsspråk och för kommuners skyldighet att anordna äldreomsorg på minoritetsspråk. Tolkar och översättare behövs för att täcka behov inom äldreomsorgens myndighetsutövning.

Bromma stadsdelsnämnd

Bromma stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 28 januari 2021 att överlämna förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Bromma stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 10 januari 2021 har i huvudsak följande lydelse.

Bromma stadsdelsförvaltning har utifrån den egna kompetensen inga synpunkter att lämna på förslaget till handlingsprogram för bevarande av minoritetsspråken. Stadsdelsförvaltningen håller med om det som står i remissen avseende en brist på kunskap om de nationella minoriteterna och minoritetsspråken inom den offentliga sektorn och stödjer förslaget om att ta fram en webbutbildning för tjänstepersoner inom den offentliga sektorn.

Kungsholmens stadsdelsnämnd

Kungsholmens stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 28 januari 2021 att överlämna tjänsteutlåtandet som svar på remissen.

Kungsholmens stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 15 januari 2021 har i huvudsak följande lydelse.

Förslaget om handlingsprogram för bevarande av de nationella minoritetsspråken innebär sammantaget ett stöd för att uppfylla de nationella minoritetspolitiska målen kring språklig och kulturell identitet. Flertalet av förslagen i programmet är omfattande och kräver vidare utredning och resurser. Stadsdelsförvaltningen delar Isofs skrivning gällande att kunskapsnivån om minoriteter och minoritetsspråken i regel är låg i samhället och behöver höjas.

Förvaltningen välkomnar därför ett samlat informationsmaterial och webbutbildning kring området. Förvaltningen välkomnar även förslagen kring ett samlat grepp kring tolknings- och översättningstjänster då det är en viktig del i kommunikationen med minoriteterna.

Hägersten-Älvsjö stadsdelsnämnd

Hägersten-Älvsjö stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 28 januari 2021 att godkänna förvaltningens tjänsteutlåtande och överlämnar det till kommunstyrelsen som svar på remissen.

Hägersten-Älvsjö stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 11 januari 2021 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen har inga invändningar mot förslaget till handlingsprogram för bevarande av de nationella minoritetsspråken.

Förvaltningen håller med om det som står i remissen om att det finns en brist på kunskap om de nationella minoriteterna och minoritetsspråken inom den offentliga sektorn och stödjer förslaget om att ta fram en webbutbildning för tjänstepersoner inom den offentliga sektorn.

Finska föreningen i Stockholm

Finska föreningen i Stockholms yttrande daterat den 14 februari 2021 har i huvudsak följande lydelse.

I handlingsprogrammet tas upp mycket viktiga synpunkter och förslag, som Finska Föreningen i Stockholm, Tukholman Suomalainen Seura, TSS (därefter TSS) stödjer samt anser att de behövs och är avgörande, för att finska språket ska revitaliseras och fortleva som ett levande språk i Stockholms stad och i Sverige. Vi lämnar nedan våra synpunkter på de mål och förslag som vi anser är mest angelägna för att förverkliga för finska inom närmaste tiden.

1. En ökad medvetenhet och kunskap om de nationella minoriteterna och minoritetsspråk

1.1 Ökad kunskap i samhället och den offentliga sektorn

Det behövs fortsatta informationsinsatser för att kunskapsnivån höjs om nationella minoriteter och deras språk. Det är angeläget att alla nyanställda samt ansvariga chefer i kommuner och regioner får information om minoriteternas rättigheter samt om arbetsgivarens skyldigheter. Dessa frågor bör även tas upp kontinuerligt i de fortsatta personalutbildningarna samt ges möjlighet att diskutera hur rättigheterna skall förverkligas inom respektive sektorer. Det räcker inte enbart med webbutbildningar.

1.2 Statistik och data om talare.

TSS anser att målen och förslagen är angelägna. Europarådet har vid flera tillfällen betonat att Sverige borde utveckla statistik över nationella minoriteter och användare av nationella minoritetsspråk. Det finns statistik om personer med finländsk bakgrund i första, andra och tredje generation. TSS anser att kommuner skall ta fram statistik, minst vart tredje år, och utifrån dessa siffror göra en uppskattning om hur många som kan tala finska. Det är mycket viktigt att kommuner följer upp hur många sverigefinnar årligen söker förskola, förskoleklass och äldreomsorg på finska och hur många får önskad plats. Det förs redan statistik över hur många barn får modersmålsundervisning i skolan i finska samt hur många är berättigade till detta. I bilaga 2 på sidan 28, finns uppgifter om att 4841 av 9454 berättigar elever deltog i modersmålsundervisningen läsåret 2018/19.

2. De nationella minoritetsspråkens utveckling och revitalisering

Minoritetspolitikens övergripande mål är att minoritetsspråken stärkas så att de kan leva vidare i det svenska samhället. De åtgärder som hittills genomförs har enligt TSS inte varit tillräckligt effektfulla för att bryta det accelererande språkbytet som pågår i den sverigefinska gruppen.

Därför anser TSS att de mål och förslag på utveckling och revitalisering som lämnas, är ytterst viktiga och bör beslutas och implementeras snarast. Det behövs mycket aktiva åtgärder både på centrala och lokala plan och även ekonomiska resurser för att bryta denna negativa utveckling som råder.

2.1 Språkcentrum

Erfarenheter från samiska språkcentrum visar att det har en viktig roll för revitaliseringen av samiska språken. TSS är övertygad om att finska språkcentrum behövs och kan få samma effekt för finska. Språkcentrum på riksplan kan tillgodose det akuta behovet att ge stöd för revitaliseringen av minoritetsspråken. Det kan lämna inspiration och kunskap till administratörer i kommuner och regioner samt aktivera sverigefinnar och ge dem möjlighet att återta finskan. TSS vill påskynda etableringen av språkcentrum för finska. TSS anser att det behövs två språkcentrum för finska. Ett centrum borde etableras i Stockholm eftersom i regionen bor ca 200 000 personer med finländsk bakgrund av vilka många har tidigare talat finska och vill återta språket och föra a det till sina barn. Dessutom är behovet av finsktalande personal störst i regionen.

2.2 Inrättande av språkresurscentrum på kommunal eller regionalnivå

Forskningen visar tydligt att förskolans arbete med minoritetsspråk är avgörande för barnets senare språkutveckling. Då TSS har sedan länge varit oroad för den accelererande språkbrytarprocess vilket leder till att finska inte kommer att bevaras som ett levande språk i Stockholm. Därför har TSS under flera år aktivt drivit frågan om inrättandet av ett Språkcentrum för nationella minoritetsspråken i Stockholm. Vi anser att det behövs mer samlad strategi och långsiktigt utvecklingsarbete för att minoritetsbarn får sina språkliga rättigheter tillgodosedda i förskolan. Inom stadens befintliga Språkcentrum har minoritetsspråken inte hittills fått tillräckliga resurser för organisering, planering, metodutveckling och revitalisering av minoritetsspråken i Stockholm. TSS anser att Sveriges huvudstad har goda förutsättningar att inrätta ett eget språkresurscentrum för nationella minoritetsspråken. I staden bor tusentals barn i förskoleålder med sverigefinsk bakgrund som måste få sina språkliga rättigheter tillgodosedda. Förslaget om språkresurscentrum/språkcentrum är mycket viktigt för att finska språket ska överleva i Stockholm. Med stöd av ovanstående vill TSS att staden ska besluta och initiera ett språkresurscentrum för nationella minoritetsspråken. Det är viktigt att detta sker så fort som möjligt. Som ovan framgår, vill TSS att ett språkresurscentrum öppnas bara för Stockholm stads språkfrämjande arbete. Det bor tusentals barn i förskoleålder i staden och den har 13 stadsdelsförvaltningar. Allt detta gör att situationen i huvudstaden är annorlunda än i mindre kommuner. Målet på regionala språkresurscentrum kan på mindre städer och orter vara ett utmärkt sätt att arbeta enligt målet.

2.4 Språkvård

Språkvård för finska är etablerad men kan vidareutvecklas. Informations om Språkrådets arbete för finska språket och tjänster borde utökas och utvecklas. Nu är de inte tillräckligt kända varken hos personalen i kommuner och regioner eller bland sverigefinnar.

3. En obruten utbildningskedja

3.1 De nationella minoritetsspråken i utbildningskedjan

TSS delar programmets syn på förändringar som behövs i nuvarande utbildningssystemet för att minoritetspolitikens mål ska kunna förverkligas. Behovet av förändringar har även påpekats flera gånger av Europarådet. Enligt TSS är det viktigt i rådande situationen åstadkomma en obruten utbildningskedja. I utredningen Nationella minoritetsspråk i skolan, SOU 2017 :91 lämnades många viktiga förslag på förbättrade möjligheter för barn och ungdomar att studera nationella minoritetsspråk i skolan. Det brådskar att genomföra de nödvändiga åtgärder som utredningen lär lämnat till exempel ökat antal timmar för modersmålsundervisningen och rätt till modersmålsundervisning i förskoleklass. Nya arbetssätt som språkbad i förskolan och tvåspråkig undervisning inom grundskolan borde införas. TSS är övertygad om att dessa skulle kunna öka sverigefinska barns intresse för finska.

3.2 Förskolan

Utredningen har gjort en gedigen analys av förskolan betydelse för barns språkutveckling och aktuella behov. TSS stödjer målen samt förslagen och vill påskynda besluten och genomförande av åtgärder. Vi anser att det fortfarande finns stora brister kommunernas arbete med förskolan. Detta trots att minoritetsslagen har trätt i kraft över 10 år sedan och att forskningen har visat tydligt att förskolans arbete med minoritetsspråk är avgörande för barn senare språkutveckling. Många sverigefinska barn har inte fått plats i finskspråkiga förskolor eller grupper eller fått kvalificerad modersmålsstöd i förskolan. En hel del kommuner har dragit in tjänster som ambulerande modersmålsstöd utan något annat stöd på finska har kommit i stället. TSS anser, och har redan arbetat flera år för, att kommuner där det bor många sverigefinska barn i förskoleålder, ska ta fram en tydlig språkstrategi/policy för sitt arbete med de frågor som nu föreslås i handlingsprogrammet. Kommuner ska också ta fram personalpolicy och aktivt rekrytera finsktalande personal. TSS erfar att alla föräldrar inte känner till sina barn rätt till förskola helt eller väsentlig del. Det behövs kontinuerlig information och rättigheter och vilka förskolor eller avdelningar som erbjuder förskoleverksamhet på finska. Det ska vara lätt att hitta informationen på kommunernas webbplatser om befintliga finska förskolor och avdelningar på kommuners hemsidor.

4. Språken i det livslånga lärandet

TSS anser att målet och förslagen är mycket angelägna inte minst med tanke rådande brister på finsktalande personal som finns idag inom på olika sektorer.

4.1 Folkbildning

Folkbildningen kan stimulera revitaliseringen av finska. Det finns erfarenheter från både universiteten samt studieförbunden att det finns en stor grupp sverigefinnar som vill körkorva sig sin finska. Sverigefinnar har vana att delta i studiecirkel. De finns två folkhögskolor som har haft länge finspråkig utbildning. De är önskvärdt att de kan utvidga samt utvecklas så att deras resurser kan i större utsträckning användas för revitalisering av finska. Det kan vara fråga om längre kortare och längre kurser på sommartid läger och språkbad för barn, ungdomar och revitalisering a finska för familjer.

4.2 Språken i yrkeslivet

Det behövs nya och innovativa sätt att nå och motivera sverigefinnar att utbilda sig som förskolelärare, lärare eller när det gäller personal inom äldreomsorgen samt inom hälso-och sjukvården. Ett sätt kan vara att samhället staten eller kommuner eller tillsammans betalar helt eller delar av utbildningen. Detta sker redan idag inom vissa bristyrken. Ett sätt kan vara språktillägg betalas för de som redan har utbildning. Finsktalande personal som idag inte använder finska i sitt arbete kan behöva vidareutbildning i finska för att våga ta steget till finskspråkig verksamhet.

5. Kultur bär språk – språk bär kultur, 72.2. Kommuner och regionens betydelse för revitalisering

En fungerande överföring av språk och kultur mellan generationer är central uppgift för minoritetspolitiken. En omfattande del a minoritetspolitiska arbetet görs av kommuner, regioner samt m minoriteternas förningar. TSS stödjer programmets mål och förslag men vill betona ännu mera minoritetsföreningarnas viktiga roll i överföringen av språk och kultur. Det är föreningar som på kommun nivå arrangerar aktiviteter som främjar minoritetsspråkets bevarande, revitalisering samt identitetsbildningen. Därför stödjer många kommuner föreningarnas minoritetspolitiska arbete ekonomiskt. Tyvärr finns det undantag. Det är omöjligt att utveckla och genomföra verksamhet år efter år på tillfälliga bidrag. TSS vill även lyfta fram föreningens behov av lämpliga lokaler där deras verksamhet kunde samlas i. Det finns även önskan om att etablera ett gemensamt kulturhus för finska, tornedalska och samiska minoriteten i huvudstaden. De tre minoriteter som har sina har förvaltningsområde i staden är överens om behovet men frågan har tyvärr inte kunnat lösas. Även i andra städer har nationella minoriteter tagit upp behovet av ett kulturhus. Det är bekymmersamt för nationella minoriteter att bara några regioner har förstått att de har borde arbeta aktivt för att främja nationella minoriteterna kultur. Ett kulturhus med aktiviteter kunde väcka intresset och öka allmänhetens kunskap för nationella minoriteters språk och kultur. Ett gemensamt kulturhus med intressanta aktiviteter kunde också öka mediernas bevakning minoriteternas språk och kulturintresse och vara kunskapsförhöjande hos allmänheten. Huset kunde även aktivera andra- och tredje generationens minoriteter att söka sina rötter samt väcka TSS stödjer även de andra mål samt förslag som lämnas under rubriken.

Vi anser det viktigt att handlingsprogrammet uppföljs regelbundet.

Judiska församlingen i Stockholm

Judiska församlingen i Stockholms yttrande daterat den 26 januari 2021 har i huvudsak följande lydelse.

Judiska Församlingen i Stockholm (JFST) har beretts möjlighet att yttra sig över Institutet för språk och folkminnets förslag till handlingsprogram för bevarande av de nationella minoritetsspråken. Judiska församlingen instämmer i att behov av revitalisering föreligger och är dessutom oerhört brådskande vad gäller jiddisch som sedan slutet av andra världskriget

saknat den kritiska massa av talare och den judiska samhällsstruktur som behövs för att språket ska fortleva på egen hand. Jiddisch som kulturarvsspråk behöver stöd och resurser för att förbli och utvecklas till en integrerad och synlig del av samhällslivet. Framtagandet av ett förslag till handlingsprogram är i denna kontext ett lovvärt initiativ.

Judiska församlingen i Stockholm (JFST) har i detta yttrande tagit ställning till grundantaganden som handlingsprogrammet utgår ifrån liksom de mål och förslag som formulerats av Isof, och som vi finner relevanta att ta ställning till. Vår utgångspunkt är helt och hållet den judiska minoritetens intressen och därmed ska vårt yttrande inte betraktas som ett ställningstagande avseende övriga minoriteters behov av språkrevitalisering. I vårt yttrande fokuserar vi framförallt, men inte enbart, på de utgångspunkter och förslag som kan ha lokal relevans för Stockholms stad.

Jiddisch som nationellt minoritetsspråk och kulturarvsspråk

- JFST finner det problematiskt att en utgångspunkt som genomsvårar handlingsprogrammet är ett renodlat språkfokus med därav följande antaganden om vilka förslag som bäst skulle svara mot behov av språkrevitalisering. Judiska centralrådet har tillsammans med Jiddischförbundet under ett par års tid verkat för en utvidgning av språkbegreppet inom den nationella minoritetspolitiken. JFST, tillhörande Judiska Centralrådet, är också av den uppfattningen att jiddisch ska betraktas som kulturarvsspråk för den judiska minoriteten i Stockholm och i Sverige. Ett alltför renodlat språkfokus å andra sidan kan förstärka en koppling mellan språk och identitet som inte är i överensstämmelse med hur många judar definierar sin identitet. Om identiteten ska definieras med hänsyn tagen till egenmakt och självbestämmande inom minoriteten så bör grundpremisen vara att närma sig minsta gemensamma nämnare som det går att nå bred enighet kring. Såsom även har konstaterats i prop. 2017/18:199 En stärkt minoritetspolitik (ss. 18, 25) kan språk- och minoritetsidentitet skilja sig åt hos individer tillhörande samma nationella minoritet och individernas rättigheter ska säkras oavsett hur denna identitet ser ut.
- Isofs förslag till handlingsprogram utgår från att revitaliseringsinsatserna kan grundas i en gemensam problembild för samtliga nationella minoriteter. Isof konstaterar att minoritetsgrupperna inte är homogena, men samtidigt antas grundutmaningen för de nationella minoritetsspråken vara densamma, nämligen att språkets överlevnad är hotad varmed behoven av åtgärder förutsätts vara gemensamma. JFST anser att detta antagande behöver nyanseras och språkens nutida utmaningar kontextualiseras.
- JFST vill poängtera vikten av bred förankring av förslag genom samråd. Både genom samråd med judiska remissinstanser som har utpräglat språkfokus, men även, och inte minst, de remissinstanser som bredast representerar den judiska minoriteten oavsett språklig och kulturell identitet på individnivå. I bilaga 2 anges att ”Det finns flera organisationer i Sverige som företräder judisk kultur och jiddisch, till exempel Sveriges jiddischförbund, Jiddischsällskapet i Stockholm och Der Nayer Dor.” (B2:5) Det är beklagligt att Judiska Centralrådet och Judiska Ungdomsförbundet inte nämns i detta sammanhang. Den judiska paraplyorganisation som kan göra anspråk på att representera den judiska minoriteten som helhet, både sett till medlemsantal och inriktning är Judiska Centralrådet som omfattar judar över hela landet i alla olika ålders-, intresse-, nationalitet-, språk- och kultursegment, oavsett på vilket sätt de definierar sig som judar. Därför är det avgörande att Judiska Centralrådet och även JUS som representerar unga judar i Sverige inkluderas i samtliga dialoger om revitalisering av språk och kultur. Lokalt bör samråd alltid inkludera JFST. I annat fall kan slutsatser av kartläggningar och samråd enbart appliceras på jiddischtalare/jiddischintresserade inom och utanför den judiska minoriteten, ej på den judiska minoriteten som helhet.

Synpunkter på handlingsprogrammets mål och förslag utifrån den judiska minoritetens behov och intressen:

- *Förslag som syftar till att öka kunskapen om de nationella minoriteterna och nationella minoritetsspråken i majoritetssamhället och i offentlig sektor (Avsnitt 1.1.)*

JFST tillstyrker förslaget om en informationsportal med samlad information om de nationella minoriteterna och minoritetsspråken. Gärna som en vidareutveckling av minoritet.se som kunde tilldelas högre anslag för att vidareutveckla portalen och konsultera expertis.

JFST tillstyrker förslag om webbutbildning för offentliganställda i samarbete med SKR. JFST har tillsammans med Judiska Centralrådet sedan tidigare framhållit vikten av samordning genom SKR för att effektivisera samrådet med och informationssatsningar gentemot kommuner och regioner.

JFST tillstyrker anonym datainsamling som bygger på frivillighet från minoriteternas sida. Datainsamling är nödvändigt vid uppföljning men får inte genomföras på sådant sätt att individer kan identifieras som judar. En möjlig lösning vore att JFST genomför datainsamling via medlemsenkät och resultat kommuniceras på aggregerad nivå.

- *Förslag om förvaltningsområden för jiddisch och romska (Avsnitt 1.2)*

JFST avstyrker förslaget om förvaltningsområden för jiddisch.

JFST är enig med Isof om att minoritetspolitiken inte har slagit igenom utanför förvaltningsområdena och att de icke-territoriella minoriteterna, romer och judar, har missgynnats av avsaknad av kompensatorisk motsvarighet till förvaltningsområden.

Församlingen anser dock inte att införande av förvaltningsområden för jiddisch är ändamålsenligt eller konstruktivt av följande skäl:

1. Den judiska minoriteten är inte territoriell och de judar som befinner sig utanför de föreslagna förvaltningsområdena skulle missgynnas.
De föreslagna förvaltningsområdena är storstäderna Stockholm, Göteborg och Malmö av det skälet att det finns störst judisk befolkningsskoncentration där. Av demografin följer att dessa städer har väl fungerande judiska infrastrukturer som skulle behöva mer stöd för att utvecklas men likväl är välfungerande och tillgodoser minoritetens behov av judisk kultur, utbildning, socialt liv och gemenskap. De judar som verkligen skulle behöva ett extra stöd är de som befinner sig utanför de föreslagna förvaltningsområdena.
2. Det serviceutbud som förvaltningsområdena ska tillhandahålla minoriteterna bygger på att individer tillkännager att de tillhör minoriteten, utanför den egna sociala kontexten, i kontakterna med offentlig förvaltning. BRÅ:s rapport om antisemitism från 2019 har visat att svenska judar som är öppna med sin identitet löper större risk att utsättas för antisemitism. FRA:s rapport från 2018 visade att 78% av svenska judar undviker att bära symboler som kan avslöja deras judiska identitet. JFST:s samlade erfarenhet av våra medlemmars rapporterade upplevelser överensstämmer med bilden dessa rapporter tecknar av att judar ofta är restriktiva med att öppet deklarerar sin identitet.
3. De språkliga rättigheterna som gäller i förvaltningsområden är kopplade till rätt till förskola och äldreomsorg på minoritetsspråket samt rätt att använda språket i kontakter med lokala myndigheter, förvaltningsmyndigheter och förvaltningsdomstolar. Vad gäller jiddisch är aktiva talare få och generellt äldre. Även i de fall jiddisch är deras modersmål (gäller främst Förintelseöverlevande som dessvärre är en tynande skara) så talar de generellt mycket god svenska och oftast fler språk beroende på födelseland. Efterfrågan av jiddischkompetens inom offentlig förvaltning blir på sin höjd rättighetsbaserad och kan ha ett starkt symbolvärde men

kan inte i dagsläget ha ett praktiskt värde. Judiska församlingen menar att resurser istället bör kanaliseras till de judiska institutioner och organisationer som har den samlade kompetensen för att värna och utveckla det judiska kulturarvet.

4. För barn och unga är det viktigt att de får möjlighet att utveckla sin minoritetskulturella identitet (i överensstämmelse med 4 § andra stycket i minoritetslagen samt artikel 30 i FN:s barnkonvention). I detta ingår att få lära sig sitt minoritetsspråk men återigen måste detta vara ett uttryckligt önskemål på individnivå. På basis av den judiska minoritetens nuvarande språk- och kultursammansättning bedömer vi att behov av jiddischkompetens i reguljär kommunal förskole- och skolverksamhet – såsom kan efterfrågas av nationella minoriteter med förvaltningsområden – inte är aktuell att prioritera inom Stockholms Stad. Däremot skulle jiddischkompetens med fördel kunna stärkas inom ramen för judisk skolverksamhet där den får ingå i en kulturell kontext som gör språket levande och relaterbart.
5. Även äldre judar för vilka jiddischspråket inte är centralt för identiteten bör kunna efterfråga exempelvis äldreomsorg med judisk kulturell kompetens i vilken jiddischkulturen har stor bäring men inte nödvändigtvis på språklig nivå. Sådan äldreomsorg bedrivs i Stockholm på Judiska Hemmet.
6. Begreppet kulturarvsspråk behöver få större genomslagskraft för att öka förståelsen för den judiska minoritetens identitetssammansättning och hur ett judiskt kulturarv på ett så meningsfullt och legitimt vis som möjligt kan föras vidare till nästa generation. Judiska församlingen bedömer inte att språk i den bemärkelsen kan få tillräcklig genomslagskraft inom ramen för nuvarande modell med förvaltningsområden.

Istället för förslaget om förvaltningsområden för jiddisch driver Judiska Centralrådet, de judiska församlingarnas paraplyorganisation, frågan om en statlig strategi för stärkandet av judiskt liv i Sverige.

Detta tillsammans med Sveriges jiddischförbund, Paideia folkhögskola samt Föreningen Hillel (Hillelskolan i Stockholm), En sådan strategi kan utgöra ett ramverk för att tillförsäkra den judiska minoriteten de resurser som behövs för både bevarande och revitalisering av det svenskjudiska kulturarvet. Hemställan om sådan strategi har inlämnats till regeringen den 26 januari 2021 och inkluderar följande områden: satsningar på judiska kulturinstitutioner och jiddischkultur, satsningar på judisk formell och informell utbildning, kraftfulla revitaliseringsinsatser för jiddisch och satsningar på det fysiska svensk-judiska kulturarvet. Många svenska judar har en stark judisk identitet utan att ha någon önskan eller upplevt behov av att lära sig jiddisch. Jiddisch är inte ett absolut kriterium för judisk identitet och var och en måste ha friheten att definiera sin egen identitet. Minoritetspolitiken behöver ramar men dessa ramar får inte bli en för minoriteten påtvingad identitet. Därför är en vital judisk organisatorisk infrastruktur avgörande för att stärka judiskt liv och säkra en judisk framtid. Det är inom dessa organisatoriska ramar som den upplevelse av gemenskap och tillhörighet som identitetsbyggande tar avstamp i som en genuin och robust revitalisering kan äga rum. Den judiska identiteten måste liksom alla former av identiteter få konstruera sig själv.

• *Förslag om etablering av Språkcentrum (Avsnitt 2.1)*

JFST tillstyrker etableringen av språkcentrum för jiddisch. Församlingen ser positivt på ansatsen att främja och stimulera ökad användning av jiddisch och därmed möjliggöra för svenska judar att ta del av sitt kulturarv. Det är viktigt att i enlighet med Isofs förslag låta insatserna utgå från respektive minoritets behov av revitaliseringsinsatser.

- *Förslag som syftar till att barn som tillhör en nationell minoritet får lära sig sitt nationella minoritetsspråk inom ramen för förskolans verksamhet (Avsnitt 3.2)*

JFST instämmer i att förskolan ska medverka till att barn utvecklar sin kulturella identitet. Församlingen menar dock att relevant fokus för barn tillhörande den judiska minoriteten inte kan vara enbart eller primärt språköverföring utan språket bör behandlas som kulturarvsspråk. JFST avstyrker inte förslaget om att Skolverket får i uppdrag att se över hur man kan underlätta uppstart av förskolor med inriktning mot nationella minoritetsspråk, men anser att formuleringen bör kompletteras med inriktning mot nationella minoritetskulturer. Fokus bör vara att få ta del av jiddisch som kulturarvsspråk inom ramen för den befintliga judiska skolverksamheten i bland annat Stockholm. Jiddisch utan judisk kontext kapar språkets livsnerv. Resurser kan riktas till ökad kunskap om det judiska kulturarvet genom att inrätta en judisk skolform liknande Sameskolan.

- *Förslag för att öka språkbärares möjligheter att delta i språkkurser och aktiviteter med anknytning till språken. (Avsnitt 4.1)*

JFST tillstyrker förslaget att regeringen inrättar riktade anslag som delas ut till studieförbund och folkhögskolor för att erbjuda språkkurser i de nationella minoritetsspråken.

- *Förslag att stärka kompetensförsörjningen i de nationella minoritetsspråken inom offentlig sektor (Avsnitt 4.2)*

Judiska församlingen önskar se förslaget omformulerat till att omfatta även, och inte minst kulturell kompetens. Det vi ser störst behov av inom offentlig sektor – för den judiska minoriteten - är inte språklig utan kulturell kompetens samt förståelse för den utsatthet som judar kan uppleva ute i samhället när de är öppna med sin identitet.

Kulturell kompetens på ett djupare plan kännetecknar den kulturella gemenskaps känsla, med delade referensramar, som kan efterfrågas inom judisk äldreomsorgs-, förskole- och skolverksamhet. Under de livsfaser när vi är som mest beroende av andra människor är trygghetsbehovet desto viktigare. Kulturell kompetens kan i offentlig sektor handla om ytligare kunskap som berör judiska traditioner, mathållning (när så är relevant) och inte minst traditioner som berör livscykeln – från födsel till begravning. Kunskap om antisemitism och hur den yttrar sig är också generellt mycket bristfällig i offentlig sektor, både när det gäller stöd till de som utsätts och insatser för att bekämpa antisemitism.

Sannolikheten att svenska judar skulle efterfråga att använda jiddisch i verksamheter i offentlig sektor är mycket liten inom överskådlig framtid. Både för att judar idag sällan har jiddisch som modersmål liksom för att det är vanligt förekommande att dölja sin judiska identitet för omgivningen. Att i det läget satsa resurser på kompetensförsörjning med jiddisch i offentlig sektor vore varken realistiskt eller ändamålsenligt.

- *Förslag rörande: språkstöd och bokstart (avsnitt 5.1), produktion av litteratur (avsnitt 5.2)*

Det är värdefullt att kunna erbjuda en bredd av olika slags litteratur och tillgängliggöra denna för dem som så önskar. Det är viktigt att vara medveten om de trösklar som finns i form av läsförståelse och att jiddisch skrivs med hebreiska bokstäver.

Av vikt är att judisk kultur och identitet förmedlas så allsidigt som möjligt i media och i litteratur, på ett sätt som barn och unga kan identifiera sig med och som även, genom mångsidighet, kan utmana stereotyper och fördomar hos det omgivande samhället.

- *Förslag om resursbibliotek (Avsnitt 5.3)*

JFST tillstyrker inrättandet av statligt finansierade resursbibliotek för nationella minoritetsspråk.

- *Scenkonst, musik, bild- och formkonst (Avsnitt 5.4), film (Avsnitt 5.5), medier och public service (5.6)*

JFST tillstyrker de föreslagna satsningarna på utökande av utbudet av jiddisch- och jiddischkultur inom samtliga områden, inte minst inom ramen för kulturskolebidraget. Församlingen delar till fullo åsikten att överföring av språk och kultur till nya generationer bör främjas.

JFST:s slutsatser angående handlingsprogrammet

Överföring av judiskt kulturarv är centralt för JFST:s existens och utgör den övervägande delen av verksamheten. Ett handlingsprogram för att revitalisera jiddisch som kulturarvsspråk vore ett välkommet bidrag till att säkra ett judiskt kulturarv för kommande generationer. För att judar ska uppleva att revitalisering av språk är en relevant eller prioriterad fråga behöver i första hand existentiella frågor mötas och lösas. Det gäller säkerheten för judiska institutioner och privatpersoner och det gäller lagstiftning som kan möjliggöra överförande av identitet och kultur till nästa generation. En avgörande fråga är utbildning och hur vi kan trygga en judisk skolform som inte riskerar sin existens därför att det omgivande majoritetssamhället betraktar judiskt kulturutövande som konfessionell skolning. Att förtydliga de kulturella värdena med en judisk skolform inom ramen för en statlig strategi med nationell täckning är det som Judiska Centralrådet (inklusive JFST) tillsammans med Sveriges Jiddischförbund, Paideia folkhögskola och Hillelskolan anser vara avgörande för att stärka och trygga judiskt liv i Sverige. Med ramar som tryggar resurser utifrån minoritetens egna behov och intressen samt tryggande av befintlig judisk infrastruktur kan revitaliseringsåtgärder avseende jiddisch och jiddischkultur bli verkningsfulla.

Reservationer m.m.

Arbetsmarknadsnämnden

Särskilt uttalande gjordes av Salar Rashid m.fl. (S) och Rashid Mohammed (V) enligt följande.

Vi har alltid prioriterat frågan om säkerställa de nationella minoriteternas rättigheter. Vi har ständigt lyft språkets och kulturens betydelse för dessa grupper eftersom att vi anser att politiken har en viktig roll i att bevaka urfolks och de nationella minoriteternas intressen, något vi därför också initierade under vår mandatperiod genom att driva viktiga processer om att exempelvis besluta att staden ska bli förvaltningskommun för samiska och meänkieli. Därför ställer vi oss positiva till Institutet för språk och folkminnets förslag om att även romska och jiddisch ska ingå i förvaltningsområden.

Vi anser att det är bra att man haft workshops med minoritetsgrupperna, men vill också betona vikten av att behålla långsiktiga relationer med de olika grupperna. För att staden ska kunna bibehålla dessa kontakter är det viktigt med regelbunden dialog. Men det är också lika viktigt att prioritera rekrytering, då det behövs fler förebilder och personer inom våra kommunala förvaltningar som kan språken och som har relevant kunskap och insikt kring minoritetsgrupperna. Detta anser vi vara viktigt för att kunna fortsätta bedriva arbetet med att skydda och främja de nationella minoritetsspråken.

Vi anser dessutom att bokstart och språkstödet (5.1) bör inkludera samtliga minoritetsspråk eftersom att det är ytterst viktigt att ha satsningar som både uppmuntrar och möjliggör språkutveckling i tidig ålder på såväl kommunal som nationell nivå.

Socialnämnden

Särskilt uttalande gjordes av Alexandra Mattsson Åkerström m.fl.(V) och Karin Gustafsson m.fl. (S) enligt följande.

Vi har alltid prioriterat frågan om att säkerställa de nationella minoriteternas rättigheter. Vi har ständigt lyft språkets och kulturens betydelse för dessa grupper eftersom att vi anser att politiken har en viktig roll i att bevaka urfolks och de nationella minoriteternas intressen, något vi därför också initierade under vår mandatperiod genom att driva viktiga processer om att exempelvis besluta att staden ska bli förvaltningskommun för samiska och meänkieli. Därför ställer vi oss positiva till Institutet för språk och folkminnets förslag om att även romska och jiddisch ska ingå i förvaltningsområden.

Vi instämmer i förvaltningens uppfattning om att det är bra att man haft workshops med minoritetsgrupperna, men vill också betona vikten av att behålla långsiktiga relationer med de olika grupperna. För att staden ska kunna bibehålla dessa kontakter är det viktigt med regelbunden dialog. Men det är också lika viktigt att prioritera rekrytering, då det behövs fler förebilder och personer inom våra kommunala förvaltningar som kan språken och som har relevant kunskap och insikt kring minoritetsgrupperna. Detta anser vi vara viktigt för att kunna fortsätta bedriva arbetet med att skydda och främja de nationella minoritetsspråken.

Vi anser dessutom att bokstart och språkstödet (5.1) bör inkludera samtliga minoritetsspråk eftersom att det är ytterst viktigt att ha satsningar som både uppmuntrar och möjliggör språkutveckling i tidig ålder på såväl kommunal som nationell nivå.